

Список використаних джерел:

1. Філіп Л.В. Економічний зміст і класифікація витрат /Філіп Л.В. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 36. – С. 206-211.
2. Дідик А.М. Класифікація витрат для цілей управлінського та бухгалтерського обліків / А.М. Дідик, С.Б. Гнатів // Логістика. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво НУ «ЛП», 2007. – № 594. – С. 219 - 228.

УДК 336.1:351.72(477)

АНАЛІЗ ГРАНИЧНОЇ ВЕЛИЧИНИ ЗРОСТАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Івашук О.О. – к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет

Пінь А.М. – аспірант
Тернопільський національний економічний університет

Зовнішня заборгованість характеризує величину залучених зовнішніх фінансових ресурсів з метою стимулювання економічного зростання та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. З іншого боку, нагромадження зовнішньої заборгованості може набути неконтрольованого характеру та нести загрозу економічній безпеці як індивідуальних економік, так і інтеграційних об'єднань. Проблема надмірної зовнішньої заборгованості характерна як розвинутим країнам, так і країнам, що розвиваються. Економіки, що розвиваються, частіше використовують фінансово-кредитні ресурси нерезидентів для поживлення економічного зростання, так як недостатньо розвинуті фінансові ринки та фінансові системи даних країн слугують бар'єрами для залучення фінансових ресурсів на міжнародному ринку капіталів. Проте, ефект запозичених коштів досягає екстремуму у випадку ефективного управління залученими фінансовими ресурсами. Управління зовнішньою заборгованістю є складним процесом зважаючи на спектр факторів, які детермінують темп акумуляції та величину тиску зовнішньої заборгованості на економіку країни. Виходячи з цього, ефективність реалізації залучених фінансових ресурсів визначається збалансованістю стратегій управління зовнішньою заборгованістю та економічного зростання.

Починаючи з 1980х років, боргова криза стала макроекономічною проблемою для багатьох економік світу, а особливо для країн, що розвиваються. Причини виникнення кризових явищ пов'язаних із зовнішньою заборгованістю корелювалися із економічною та політичною нестабільністю характерною багатьом країнам з високим рівнем бідності та низьким доходом [3, с. 345]. Передумовою для розвитку боргових кризових явищ в країнах, що розвиваються у 1980х рока було значне розширення доступу до приватних фінансових та

комерційних кредитів, а також збільшення витрат державного сектору економіки. Крім цього, багато країн, що розвивається були неспроможні провести ефективно відреагувати на енергетичну кризу 1979 р., яка була спричинена суттєвим зниження пропозиції нафти на ринку внаслідок виникнення Іранської революції. На початку 1980х років економічна рецесія світового масштабу спричинена енергетичною кризою 1979 р. зумовила підвищення процентних ставок та скорочення кредитних можливостей країнами-позичальниками. Як наслідок, зниження доступу та до кредитних ресурсів нерезидентів та збільшення вартості капіталу створили несприятливі умови для соціально-економічного розвитку у розрізі країн світу, особливо для країн з низьким рівнем доходу та високим рівнем бідністю.

Відповідно до результатів дослідження Світовим Банком ендогенних та екзогенних факторів впливу економічне зростання країн, що розвиваються, а особливо країн Африки на південь від Сахари, посилення приросту населення, низький рівень розвитку людського капіталу, низька якість інфраструктури суттєво погіршили тенденції економічного зростання та соціально-економічного розвитку [1]. Спостерігався проциклічний рух капіталу. Водночас, суттєве підвищення процентних ставок (екзогенні фактори) ініційоване нерезидентами-позичальниками суттєво погіршило платоспроможність та ліквідність даних країн. Інші дослідники пояснюють цикл боргових криз 1980х років надмірними запозиченнями державного сектору економіки з метою обслуговування наявної зовнішньої заборгованості. Наявність обернено-пропорційного зв'язку між темпом приросту реальної процентної ставки на міжнародних ринках капіталу, включаючи ринки позичкових фінансових ресурсів, та загальним темпом

приросту ВВП в африканських країнах з значним рівнем бідності та зовнішньої заборгованості відображає причинність зовнішніх боргових криз в даних країнах. Впродовж 1970х року реальна довгострокова процентна ставка у розвинутих країнах значно знизилася порівняно з темпом реального економічного зростання в африканських країнах із значним рівнем бідності та зовнішньої заборгованості. Як наслідок, державний сектор економіки у даних країнах здійснював фінансування наявних зовнішніх боргів шляхом залучення нових кредитних ресурсів зважаючи на зменшення їх вартості. Варто зазначити, що додаткові зовнішні кредитні ресурси можуть стимулювати економічне зростання країни-позичальника, якщо остання використає дані фінансові ресурси для обслуговування наявного рівня зовнішньої заборгованості [3, с. 356]. Якщо гранична продуктивність доступних зовнішніх ресурсів більша або дорівнює обсягу регулярних процентних платежів та платежів за тілом боргу, то залучення фінансових ресурсів на таких умовах матиме позитивний економічний ефект на економіку країни позичальника. Проте, для досягнення позитивного економічного ефекту країна-позичальник повинна ефективно розподілити залучені фінансові ресурси між пріоритетними галузями економіки, стимулювання економічної активності в яких спричинить ланцюгову реакцію для інших галузей. За таких умов витрати на обслуговування зовнішньої заборгованості не обтяжують економіку та не сповільнюють темп економічного зростання. На противагу, невиправданість економічної стратегії щодо реалізації залучених зовнішніх фінансових ресурсів призведе до зниження кредитної довіри та доступу до зовнішніх кредитних ресурсів [4, с. 23].

Важливим аспектом для врахування при розробці стратегії управління зовнішньою заборгованістю орієнтованої на забезпечення позитивного економічного ефекту від залучених зовнішніх фінансових ресурсів є визначення допустимої межі зростання рівня зовнішньої заборгованості країни. Дослідження впливу зовнішньої заборгованості на економіку країн, що розвиваються, проведені Міжнародним валютним фондом вказують на те, що подвоєння співвідношення валової зовнішньої

заборгованості до економічних активів у (національне багатство) країнах із середнім рівнем валової зовнішньої заборгованості призводить до зниження річного темпу економічного зростання у розрахунку на одну особу на 0,5-1% [5]. Крім цього, якщо співвідношення валової зовнішньої заборгованості до експорту перевищує 160-170%, а співвідношення валової зовнішньої заборгованості до ВВП перевищує 35-40%, то такий рівень зовнішньої заборгованості з імовірністю 50% здійснюватиме негативний вплив на економіку країни [5].

Інше дослідження МВФ було спрямоване на виявлення каналів впливу зовнішньої заборгованості на країни, що розвиваються. Результати дослідження виявили нові пороги для рівня валової зовнішньої заборгованості: 100-105% для співвідношення валової зовнішньої заборгованості до експорту та 20-25% для співвідношення валової зовнішньої заборгованості до ВВП [1]. Крім цього, зниження витрат на обслуговування зовнішньої заборгованості на 6% від ВВП призведе до збільшення державних інвестицій на 0,75-1% від ВВП, що у свою чергу призведе до збільшення доходу на одну особу на 0,2% [1]. Варто зауважити, що визначення допустимої межі зростання валової зовнішньої заборгованості в даних дослідженнях здійснювалося із використанням аналогічної методики. На противагу, результати інших досліджень свідчать про те, що високий рівень зовнішньої заборгованості може пришвидшувати темп економічного зростання [2, с. 273]. Збільшення рівня валової зовнішньої заборгованості на 1% призведе до зростання ВВП на 0,25% [2, с. 273].

Зважаючи на широкий спектр особливостей розвитку окремої економіки світу зумовлений різною ресурсною базою та геополітичним положенням, неможливо точно визначити безпечний рівень зовнішньої заборгованості для усіх економік світу, перевищення якого призводить до виникнення негативних наслідків для економічного зростання та соціально економічного розвитку. Різниця в забезпеченості ресурсами та людським капіталом є детермінантою безпечного рівня зовнішньої заборгованості як для розвинутих країн так і для економік, що розвиваються.

Список використаних джерел:

1. Clements B. External Debt, Public Investment, and Growth in Low-Income Countries / B. Clements, R. Bhattacharya, T. Nguyen. // IMF Working Paper. – 2003. – №249.
2. Jayaraman T. Does External Debt Lead to Economic Growth in Pacific Island Countries / T. Jayaraman, E. Lau. // Journal of Policy Modelling. – 2009. – №31. – С. 272–288.
3. Krumma K. The External Debt of Sub-Saharan Africa: Origins, Magnitude and Implications for action / Kashie

Krumma. // World Bank, Staff Working Papers. – 1985. – С. 741.

4. Mjema G. The Impact of Foreign Debt Servicing in the Economy of Tanzania: A Simultaneous equation approach / Mjema. // African Journal of Economic Policy. – 1996.

5. Pattillo C. External Debt and Growth / C. Pattillo, H. Poirson, L. Ricci. // IMF Working Paper. – 2002. – №2.

УДК 631.15 : 339.13.017

ВИЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В АНАЛІЗІ КОН'ЮНКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ

Должикова І.С. – здобувач

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Ринкова діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства обумовлена впливом зовнішнього і внутрішнього середовища. Зовнішнє середовище утворюється із мікро- та макросередовища, які являються зовнішніми факторами, не контролюємі підприємством. Зміна будь-кого з них приводить до зміни зовнішнього середовища, що потребує швидкого реагування і оптимального пристосування. За допомогою факторів внутрішнього середовища підприємство пристосовується до зміни середовища внутрішнього [1]. Під кон'юнктурою ринку розуміють умови, що складаються у продовж певного періоду часу на відповідному товарному ринку. Головними її показниками є попит, пропозиція та ринкові ціни як результат їх співвідношення. У сучасних умовах більшість ринків характеризується присутністю конкуренції [8]. Підприємству варто планувати свою роботу відповідно до потреб споживачів, які є конкретними елементами ринку [7]. Визначення маркетингової стратегії є пошук комплекс заходів стратегічного й тактичного характеру, спрямованих на ефективне здійснення ринкової діяльності підприємства та досягнення його основної мети – задоволення потреб споживачів товарів і послуг [2].

Виявлення на основі різноманітного аналізу тих видів сільськогосподарської продукції, що можуть забезпечити організації найбільш високий рівень прибутку, та орієнтація діяльності через планування на продаж саме таких видів продукції є найважливішим завданням маркетингової діяльності підприємства.

Управління маркетингом – процес планування і реалізації політики ціноутворення, просування і розвитку ідей, продуктів і послуг, спрямований на здійснення обміну, який задовольняє як окремих осіб, так і

підприємство. Воно має за мету також розв'язання завдань впливу підприємства на рівень і структуру попиту у певний проміжок часу, визначення оптимального співвідношення попиту і пропозиції, щоб підприємство досягла поставленої мети [3]. По суті, воно є управлінням попитом і пропозицією і здійснюється тоді, коли одна із сторін потенційного обміну розробляє і використовує засоби досягнення бажаної дії (відгуку) інших сторін.

До основних принципів маркетингової стратегії відноситься: орієнтація на споживача, адаптивність і гнучкість, спрямованість на перспективу, вплив на споживача, комплексність, системність, свобода споживача і виробника, обмеження потенційного збитку, задоволення базових потреб, економічна ефективність, інновації, навчання та інформування споживача, захист споживача. Зміст функцій маркетингу визначається масштабами виробництва і збуту, умовами конкуренції, товарним асортиментом, особливостями споживання і попиту на продукцію підприємства, характером зв'язків з товаропровідною мережею тощо [5,6,12].

Загальними функціями удосконалення маркетингом на підприємстві є аналіз, планування, організація виконання, контроль. Специфічними ж функціями – розробка цілей і завдань підприємства, основних стратегічних принципів його діяльності; розробка стратегії підприємства, визначення ринків; планування продукції; підготовка планів закупівель матеріально-технічних ресурсів; формування виробничого плану; планування й реалізація комплексу маркетингових комунікацій; формування каналів розподілу; формування та реалізація цінової політики; планування фінансового забезпечення; підбір службовців; формування структури управління маркетинговою діяльністю; формування та реалізація системи керівних впливів; організація